

Proposta cursos 3r i 4t de primària

Bloc 1: Cultura científica

1.1 Iniciació a l'activitat científica

- Formulació de preguntes investigables que focalitzin l'observació i l'experimentació sistemàtica.
- Planificació i realització de recerques i experiments de poca complexitat i de manera parcialment guiada, per aprofundir en diferents aspectes de la metodologia científica com la justificació de les hipòtesis inicials, la identificació de variables rellevants i la comparació de resultats per extreure'n conclusions. **[ESS]**
- Reflexió sobre el tipus d'informació que hem aconseguit, per valorar si és concloent, si cal contrastar-la o ens en falta.
- Observació detallada i mesura precisa amb instruments analògics i digitals sols o combinats a diferents escales (lupa digital, peu de rei, bàscula, material volumètric, dinamòmetre, brúixola...).
- Registre i representació manual de dades de manera ordenada i precisa, per prendre consciència de la importància de l'anàlisi de les dades per identificar patrons o canvis en el temps.
- Introducció a la lectura d'escales i a la noció d'incertesa en la mesura
- Ús habitual del llenguatge científic per descriure processos, resultats i conclusions en formats comunicatius científics bàsics, com ara el diari de camp, el quadern de laboratori, el pòster científic, l'informe...
- Exploració de la relació entre fenòmens reals i representacions visuals o simbòliques utilitzades en la ciència (convencions, representacions prototípiques, diagrames...).
- Anàlisi de situacions de la vida quotidiana en què la ciència i la tecnologia ens ajuden a comprendre i millorar hàbits o processos. **[ESS]**
- Presa de decisions informades i basades en l'aplicació del pensament crític, és a dir, en l'aplicació de criteris raonats.
- Reflexió sobre les maneres com les societats hem anat construint el coneixement científic que tenim en l'actualitat.
- Valoració dels avenços científics i tecnològics que han millorat la vida de les persones en el seu context històric, amb especial atenció a la participació de dones i homes de diferents cultures i nivells socioeconòmics, tant en el passat com en el present.

1.2 la vida al nostre planeta

Ésser vius

- Explicació del procés de nutrició de les plantes relacionant les parts amb la funció. [ESS]
- Relació entre la captació d'estímuls i el comportament i el creixement d'alguns éssers vius. [ESS]
- Diferenciació dels dos tipus de reproducció (sexual i asexual) [ESS]

Ecosistemes

- Anàlisi de les relacions que s'estableixen en un ecosistema. [REPTES] [ECOSOCIAL] [ESS]
- Relació entre els organismes i els components abiòtics que conformen un ecosistema proper. [REPTES] [ESS]
- Deducció de com els éssers vius amb la seva acció canvien el medi en què viuen. Distinció entre productors i consumidors. [REPTES]
- Relació entre les diferències individuals i les possibilitats de sobreviure.

Cos humà

- Identificació i interpretació de les diferents transformacions d'aliments en nutrients al llarg de l'aparell digestiu, alguns dels quals aconseguiran passar a la sang i arribar a la cèl·lula. [MATÈRIA] [ESS]
- Identificació de la necessitat de l'obtenció d'energia a través del sistema respiratori i com arriba a la cèl·lula.
- Anàlisi de la funció del sistema circulatori en la distribució de nutrients i oxigen i recollida de substàncies de rebuig a cada cèl·lula fins que arriben a l'exterior (sistema excretor). [ESS]
- Relació entre els sistemes. [ESS]
- Reflexió sobre la relació entre la ingesta d'aliment i aigua i l'activitat física (equilibri entre el que entra i el que surt).
- Anàlisi dels productes que consumim a partir de la informació de les etiquetes. [ECOSOCIAL] [REPTES] [MATÈRIA]
- Anàlisi i diferenciació de les possibles formes de descans.
- Incorporació d'accions de millora en la vida quotidiana. [CÍVICA]
- Identificació de situacions que ens provoquen benestar i malestar, i dels motius que fan que sigui així. [ESS]
- Comunicació de les pròpies emocions, necessitats, demandes i límits davant situacions concretes. [REPTES]
- Respecte, acceptació i valoració dels límits, les demandes i les necessitats d'altres persones. [CÍVICA]
- Reconeixement dels elements que ens cal canviar per millorar el benestar físic, emocional i social.

- Presa de decisions i accions que ens ajudin a millorar el benestar físic, emocional i social en els entorns quotidians. [CÍVICA]

1.3 Matèria, forces i energia

Moviment i forces

- Descripció en llenguatge científic i mesura en unitats convencionals (cm/m) de moviments amb trajectòries, distàncies recorregudes i velocitats diferents. [ESS]
- Reconèixer la importància del sistema de referència o un punt inicial comú i un sistema de coordenades senzill per descriure i comparar moviments./desplaçaments. [ESS]
- Experimentació amb diferents forces per contacte (tensió, vent...) o a distància (imants, força electrostàtica). [ESS]
- Observació de la relació entre la magnitud i direcció de les forces i la intensitat del canvi de moviment o deformació, d'acord amb diferents propietats de l'objecte. [ESS]
- Experimentació amb situacions en què hi ha forces, però no hi ha canvi de moviment ni deformació (equilibri). [ESS]
- Experimentació i anàlisi de l'avantatge, en termes d'esforç, que suposen les diferents màquines simples en canviar la magnitud o direcció de la força de formes avantatjoses per a nosaltres. [ACTIVITAT CIENTÍFICA] [ESS]
- Identificació de mecanismes com ara màquines compostes de diferents màquines simples encadenades. [PROJECTES]
- Observació que la llum interacciona amb els objectes canviant el camí, cosa que fa que es difongui al cel, es reflecteixi i refracti al mar i formi ombres que canvien al llarg del dia i en les estacions. [REPTES]
- Anàlisi de processos d'atenuació, reverberació i aïllament acústic amb diferents materials.
- Observació qualitativa (amb el sentit del tacte) i quantitativa (amb el termòmetre) de la transferència d'energia en forma de calor entre objectes a diferent temperatura. [ESS]
- Diferenciació empírica de materials conductors i aïllants de la calor. [ESS] [MATÈRIA]
- Diferenciació empírica de materials conductors i aïllants de l'electricitat. [ESS] [MATÈRIA]
- Identificació dels canvis en termes d'aprofitament i pèrdues d'energia. [ECOSOCIAL]
- Identificació de propietats dels materials en fer alguna acció, en especial interaccionant amb l'aigua: solubilitat, permeabilitat... [ESS]
- Comparació entre l'aigua i d'altres materials en funció d'alguna propietat com ara els punts de fusió i ebullició, i relacionar-ne les propietats amb el fet que la vida sigui possible a la Terra. [ESS]

- Reconeixement que un material pot estar format per substàncies diferents, en concret l'aigua de l'aixeta o del mar, i que segons quines es mesclin pot ser que possibilitin la vida, i deducció de la necessitat d'evitar-ne la contaminació. [ESS] [ECOSOCIAL]
- Distinció entre una mescla heterogènia i una d'homogènia (dissolució, aliatge) i entre una substància pura i una mescla. [ESS]
- Aplicació de mètodes per separar mescles heterogènies i homogènies (filtració, decantació, evaporació, cristallització, cromatografia, destil·lació...), i reconèixer que les substàncies que les formaven no canvien, i que alguns dels canvis són reversibles i d'altres no. [ESS]
- Anàlisi dels canvis al llarg del cicle de l'aigua, diferenciant entre el cicle natural i l'urbà i identificant l'energia que es necessita perquè es produeixin o la que es desprèn en cadascun. [ESS] [ECOSOCIAL] [REPTES]
- Explicitació de raons sobre com és que, tot i que la quantitat d'aigua a l'univers és sempre la mateixa, ens cal reduir-ne el consum i no embrutar-la (amb olis, detergents...), i proposta d'accions per reduir-ne el consum i el nivell de contaminació. [ESS] [ECOSOCIAL]

Bloc 2: Tecnologia i digitalització

2.1 Digitalització de l'entorn personal d'aprenentatge

- Selecció raonada del dispositiu més adequat segons la tasca d'aprenentatge i valoració de criteris d'autonomia, funcionalitat i context educatiu.
- Identificació de les parts i funcions bàsiques de tauletes, ordinadors, càmeres i altres dispositius digitals disponibles a l'aula.
- Utilització funcional dels dispositius digitals amb actitud responsable, col·laborativa i respectuosa amb les normes pactades.
- Coneixement bàsic del funcionament del maquinari i del programari associat, i foment de la iniciativa i l'autogestió.
- Aplicació d'hàbits de cura i manteniment dels dispositius per garantir-ne un ús compartit, segur, eficient i sostenible.
- Cerca i contrast d'informació i identificació de canals fiables.
- Identificació de les idees clau que es volen comunicar i del format més adient d'acord amb criteris ètics i de drets digitals.
- Creació guiada de continguts digitals diversos (presentacions, esquemes, vídeos curts, enregistraments de veu...) per compartir i difondre coneixement en relació amb les nostres descobertes o propostes d'acció amb impacte.
- Valoració crítica dels avantatges i limitacions dels recursos digitals com a suport per aprendre, organitzar la informació i comunicar.
- Cerca guiada a partir de paraules clau, preguntes generadores i filtres senzills en fonts seleccionades prèviament pel docent, per contrastar informació i respondre preguntes investigables.

- Anàlisi crítica de la informació: identificar la font i el seu context, valorar-ne la fiabilitat, contrastar la informació amb altres fonts, diferenciar fets d'opinions i valorar si la informació és completa o falten punts de vista. [ESS]
- Selecció i classificació de la informació trobada comparant resultats entre grups, debatent per què uns són més fiables, relacionant-ho amb la intenció i els autors de les fonts d'informació.
- Ús d'eines digitals per organitzar i representar informacions com a estratègia de síntesi i estructuració del coneixement.
- Valoració de la seguretat com un dret i una responsabilitat compartida en l'ús de les tecnologies a l'escola i a casa. [CÍVICA]
- Creació i ús de contrasenyes segures per protegir l'accés als entorns digitals, amb consciència dels riscos de compartir dades personals.
- Coneixement de pràctiques digitals segures aplicables en contextos escolars i familiars.
- Identificació i protecció de la pròpia identitat digital i comprensió de què és una petjada digital i com es pot preservar la privacitat.
- Reconeixements de les opcions per denunciar possibles continguts inapropiats i amenaces als drets personals.
- Aplicació de normes bàsiques de respecte i cortesia en entorns digitals escolars a partir del modelatge de les docents.
- Expressió escrita clara, adequada i respectuosa en entorns digitals, amb ús correcte del llenguatge i evitant missatges ofensius, discriminatoris o inadequats al context.
- Participació empàtica i col·laborativa en converses digitals, amb respecte pels torns de paraula, escolta activa i actitud constructiva en la comunicació.
- Coneixement i exercici dels drets i deures digitals, com la privacitat, la llibertat d'expressió i el respecte per la diversitat d'opinions en la comunicació en línia. [CÍVICA]
- Ús d'eines digitals per comunicar i compartir idees, descobertes i propostes, amb valoració crítica del potencial de la comunicació digital per aprendre, col·laborar i conèixer diferents punts de vista.

2.2 Projectes de disseny i pensament computacional

- Identificació de les fases del pensament computacional en reptes simples: aplicació d'ordres i seqüències bàsiques per a la resolució d'un problema senzill. — Reconeixement de les fases en les quals s'ha dividit un procés o problema quotidià per fer-lo més simple. [ESS]
- Experimentació amb tecnologies digitals programables senzilles (programació per blocs...).
- Identificació i aplicació de les fases del pensament computacional en reptes simples: descomposició d'un repte en parts més senzilles, reconeixement de patrons i elaboració de seqüències per a la resolució del problema o la creació

d'un producte.— Identificació d'un procés o problema quotidià i descomposició en fases més simples. [ESS]

- Experimentació amb tecnologies digitals programables prèvies a la codificació algorítmica (programació amb moviments/fletxes i colors...).
- Aplicació de les fases del pensament computacional en reptes complexos: descomposició del repte en parts més senzilles, reconeixement de patrons i elaboració de seqüències per a la resolució del problema o la creació d'un producte.
- Descomposició d'un procés o problema quotidià o abstracte en fases simples com a estratègia de resolució. [ESS]
- Identificar la recursivitat en diferents processos. [ESS]
- Experimentació amb tecnologies digitals programables i reconèixer les estructures algorítmiques bàsiques (seqüencial, condicional, iterativa).
- Interpretació i reproducció de les accions (moviment, so...) a partir d'ordres seqüencials programades per d'altres.
- Utilització de materials, objectes, eines i recursos analògics i digitals (plataformes digitals d'iniciació a la programació, robòtica educativa...) adequats per a la consecució del projecte.
- Identificació dels materials que formen part dels objectes. [MATÈRIA]
- Relació de les propietats que tenen els materials amb els seus usos en els objectes del nostre entorn. [MATÈRIA]
- Reconeixement dels objectes del voltant com ara tecnologies (analògiques o digitals, programables o no programables...) que hem dissenyat les persones amb el propòsit que serveixin per solucionar un problema o cobrir una necessitat humana. [ESS]
- Reconeixement de les funcions que tenen les tecnologies de què estem envoltats.
- Ús d'eines quotidianes (per exemple, tisores, tornavís, clau anglesa...) amb suport i seguint normes bàsiques d'ús, higiene i seguretat. [ESS]
- Reconeixement de diferents eines digitals (els ordinadors, les impressores 2D i 3D, els robots...) i com ens poden ajudar a prototipar i materialitzar els nostres prototips.
- Utilització i selecció de materials, objectes, eines (simuladors, editors de programació per blocs) i recursos analògics i digitals (senyors i actuadors, programes de disseny 2D i 3D...) adequats per a la consecució del projecte.
- Experimentació i comparació de diferents materials quotidians (els plàstics, de construcció, metalls, papers, teixits, combustibles...) per a la selecció del que té les millors característiques per al disseny d'un objecte. [MATÈRIA]
- Identificació de materials (per exemple, plàstic, metall...) en diversos objectes i anàlisi de les similituds i diferències en l'ús.
- Anàlisi de diferents tecnologies senzilles que hem dissenyat les persones per solucionar un problema o cobrir una necessitat identificant-ne la funció, les

parts, les formes i les funcions que tenen aquestes parts i els materials que s'han utilitzat per construir-les. [ESS]

- Exploració i representació d'un objecte o sistema analògic senzill incloent-hi la descripció de les seves parts, les formes, funció i materials d'aquestes. [ESS]
- Identificació i anàlisi de l'evolució de diferents tecnologies amb la mateixa funció i classificació d'aquestes, culturalment i històricament, i imaginar com podrien ser en el futur. [LLIÇONS DEL PASSAT]
- Identificació i representació d'un objecte o sistema analògic (per exemple, seqüència d'operadors mecànics que combinen engranatges i molles), incloent-hi la descripció de les parts, les formes i els materials.
- Ús d'eines especialitzades bàsiques (per exemple, tornavís, serjant o tenalles) del taller amb supervisió i seguint les normes bàsiques d'ús, higiene i seguretat. [ESS]
- Seleccionar i utilitzar amb suport i quan sigui necessari eines i recursos digitals (ordinadors, programes d'edició de vídeo i imatge, les impressores 2D i 3D, els robots...) que ens permetin desenvolupar el nostre projecte.
- Selecció i utilització de materials, objectes, eines (simuladors, editors de programació per blocs) i recursos analògics i digitals (senyors i actuadors, programes de disseny 2D i 3D...) adequats per a la consecució del projecte.
- Experimentació, anàlisi i relació dels usos que fem de materials quotidians (els plàstics, de construcció, metalls, papers, teixits, combustibles...) amb les seves propietats i el seu impacte mediambiental. [MATÈRIA]
- Comparació i identificació de les similituds i diferències que tenen les tecnologies més complexes en relació amb com solucionen una necessitat o problema (les parts que tenen, les formes i funcions d'aquestes parts i els materials que han utilitzat per construir-les).
- Comprensió de l'impacte de les tecnologies en la societat, l'economia i el medi ambient en diferents moments històrics i diferents cultures. [LLIÇONS]
- Anàlisi i representació d'un objecte analògic o digital complex (per exemple, amb circuits elèctrics), incloent-hi la descripció de les parts, les formes, les funcions i els materials. [ESS]
- Ús de diferents eines especialitzades (per exemple, tornavís, serjant, serra de mà, tenalles...) i identificar de quina manera cada una ens ajuda en el desenvolupament/prototipatge del nostre projecte.
- Coneixement i aplicació de les normes bàsiques d'ús, higiene i seguretat per a l'ús d'eines. [ESS]
- Disseny i ús quan sigui necessari d'eines i recursos digitals (ordinadors, impressores 3D, editors d'imatge...) que ens permetin desenvolupar el nostre projecte.
- Aplicació de manera guiada i col·laborativa de les fases del projecte de disseny: empatitza, defineix, idea, prototipa i avalua. En el context de desenvolupar una tecnologia que soluciona un problema.

- Identificació d'un problema senzill i delimitació de quina part concreta del problema solucionarem de manera col·laborativa i guiada.
- Disseny d'un prototip d'objecte analògic senzill i identificació de les parts i quin és el problema o necessitat que cobreix. [ESS]
- Avaluació de la solució provant la proposta per saber si funciona i plantejar possibles millores.
- Comunicació d'una proposta de disseny als companys utilitzant diferents formats (oral, escrit, maquetes...).
- Identificació i aplicació de les fases del projecte de disseny: empatitza, defineix, idea, prototipa i avalua per donar resposta a una necessitat concreta. En el context de desenvolupar un artefacte que soluciona un problema i justificar-ne la necessitat.
- Identificació d'un problema i delimitació de quina part concreta del problema solucionarem i justificació amb arguments personals de la seva necessitat. [ESS]
- Identificar quines limitacions de materials i eines tenim a l'abast per desenvolupar el projecte utilitzant criteris personals i socials [ESS] [MATÈRIA]
- Comparació de les idees de dissenys de tecnologies amb altres tecnologies.
- Prototipatge i materialització de manera guiada d'un artefacte analògic, i identificació de les parts de què està format i la necessitat que cobreix.
- Disseny de diferents proves per avaluar les propostes, fer canvis i avaluar-ne la millora. [ESS]
- Comunicació de la proposta de disseny i les decisions preses a altres persones utilitzant diferents formats (oral, escrit, amb taules, gràfics, dibuixos, maquetes).
- Planificació i aplicació de les fases del projecte de disseny: empatitza, defineix, idea, prototipa i avalua per donar resposta a una necessitat concreta. En el context de planificar i desenvolupar un artefacte que solucioni un problema i justificar-ne la necessitat.
- Identificació d'un problema i delimitació de quina part concreta solucionarem, i justificació de la seva necessitat amb els coneixements construïts anteriorment i els arguments personals. [ESS]
- Identificació de les potencialitats i limitacions de material i eines que tenim a l'abast per desenvolupar el nostre projecte utilitzant criteris ètics, de valors, de sostenibilitat... [ESS] [MATÈRIA]
- Anàlisi de diferents dissenys de tecnologies per identificar les característiques clau. [ESS]
- Prototipatge, prova, disseny i millora d'una tecnologia analògica o digital senzilla i explicació de les seves parts, de la funció de cada peça i de la necessitat de tot l'objecte. [ESS]
- Disseny i proves sistemàtiques i successives que permetin avaluar les propostes per parts i en conjunt, i permetin fer canvis i optimitzar la solució. [ESS]

- Identificació dels possibles canvis i millores per a l'optimització del disseny fet. **[ESS]**
- Comunicar la proposta de disseny, les decisions preses i les experimentacions fetes a altres persones utilitzant diferents formats (oral, escrit, amb taules, gràfics, dibuixos, maquetes, recursos digitals...).

Bloc 3: Societat i territoris

3.1 Reptes del món actual

- Distinció entre les estrelles, com el Sol, que són productores de llum, i els astres que la reflecteixen, com la Lluna i els planetes. **[ENERGIA-LLUM]**
- Explicació del dia i la nit per mitjà de la rotació terrestre al voltant del seu eix cada 24 hores. El moviment aparent del Sol al cel és d'est a oest **[ESS]**
- Explicació de les estacions pel moviment de translació de la Terra al voltant del Sol. **[ESS]** **[FORCES-MOVIMENT]** **[ENERGIA-LLUM]** **[LLIÇONS]**
- Identificació que el sistema solar està format pel Sol i una col·lecció d'objectes, planetes, les seves llunes i asteroides, que es mantenen en òrbita al voltant del Sol per la seva força d'atracció gravitatòria sobre aquests objectes. **[ESS]**
- Representació dels moviments dels astres que conformen el sistema solar, i l'explicació dels eclipsis i de les estacions a partir d'aquests moviments. **[ESS]**
- Explicació de canvis a la superfície de la Terra deguts a agents externs i la seva participació en la formació de roques sedimentàries. **[ESS]**
- Identificació de les causes que poden explicar canvis sobtats o molt lents a la superfície de la Terra.
- Explicitació de possibles agents que fan que l'impacte al medi d'un fenomen geològic sigui més gran o petit.
- Descripció del paper de l'aigua en el modelatge del paisatge en les diferents fases del seu cicle.
- Reconeixement dels elements que ens permeten ubicar-nos i orientar-nos en l'espai.
- Identificació dels punts cardinals. **[ESS]**
- Comparació dels elements propis dels mapes i els plànols. **[ESS]**
- Identificació, en els diferents formats, dels elements que apareixen representats.
- Representació euclidiana de l'espai amb l'ús correcte d'escales, llegendes i punts cardinals.
- Reconeixement de la necessitat d'organitzar i gestionar els territoris. **[CÍVICA]**
- Diferenciació dels conceptes: barri, municipi, comarca, província, comunitat autònoma, país, estat, continent. **[ESS]** **[CÍVICA]**
- Ubicació de la residència i dels territoris viscuts i coneguts en aquests espais.

- Relació entre aquests conceptes territorials, els serveis, els reptes demogràfics i les identitats.
- Anàlisi i creació de mapes temàtics que reflecteixin els reptes del territori.
- Identificació dels principals components de l'aire que ens envolta (nitrogen, oxigen, diòxid de carboni, vapor d'aigua), d'alguns fenòmens meteorològics (pluja, vent, boires...) que ocorren a les capes baixes i registre de dades meteorològiques. [ESS] [MATÈRIA]
- Descripció dels aparells que s'utilitzen per mesurar la temperatura, la humitat, la pressió atmosfèrica, la velocitat del vent, la precipitació. [ESS]
- Recollida sistemàtica de dades de temperatura, velocitat del vent, pressió atmosfèrica, humitat i precipitació.
- Distinció entre temps atmosfèric i clima. Principals característiques climàtiques de les estacions. [ESS]
- Diferenciació dels sistemes per aconseguir aliments: recol·lecció, caça i extracció; agricultura i ramaderia extensives, intensives o industrials; intercanvi i comerç. [ESS]
- Valoració de les implicacions de cada un d'aquests sistemes amb l'organització social, la relació amb les altres espècies, l'impacte territorial, la despesa i l'obtenció d'energia, i les relacions de sobirania o dependència alimentària.
- Comparació d'aquests sistemes en diferents llocs i moments de la història i en l'actualitat, ubicant les relacions de desigualtat i injustícia del comerç i el consum global. [ESS]
- Valoració crítica del paper dels diners com a sistema de mediació dels intercanvis i en les desigualtats i injustícies a l'hora de cobrir les necessitats.
- Reflexió sobre les implicacions personals, socials i mediambientals del model consumista basat en la sobreproducció.
- Identificació dels rols i estereotips dels personatges mediàtics del seu entorn.
- Relació entre protagonistes i accions.
- Anàlisi de la sobrerepresentació o la infrarepresentació de gènere, orientació sexual, colors de pell, formes de cos... en protagonistes.
- Valoració crítica de les intencionalitats i els impactes d'aquests rols i estereotips en nosaltres i en la societat. [ESS]
- Valoració d'accions i pactes per reduir la reproducció d'estereotips de gènere.

3.2 Lliçons del passat

- Identificació de fets i esdeveniments segons la seva relació temporal i la seva rellevància personal o històrica en l'entorn proper.
- Relació entre fets i esdeveniments propers a partir de criteris temporals. Ubicació dels fets i esdeveniments en eixos cronològics digitals i analògics.
- Ubicació dels fets i esdeveniments en eixos cronològics i digitals, a fi de construir la temporalitat històrica. [ESS]

- Reflexió sobre el concepte de temps històric: diferència entre passat, present i futur; periodització i importància de situar els fets per entendre els canvis i processos.
- Identificació i classificació de diferents tipus de fonts històriques: orals [58], escrites i patrimonials. [ESS]
- Anàlisi guiada de fonts reals per interpretar informació.
- Identificació de canvis i continuïtats en la història local.
- Construcció de relats sobre la història local: línies del temps, mapes comparatius, vídeos o relats escrits.
- Reflexió sobre els elements que considerem patrimoni i la seva importància en la construcció de la memòria col·lectiva.
- Identificació de fets o desafiaments de la vida quotidiana de la localitat que poden tenir origen o connexió amb diferents etapes de la història. [REPTES]
- Reflexió sobre quins són els vestigis [o fonts] que tenim d'altres èpoques, i sobre el tipus d'informació que en podem interpretar. [ESS]
- Formulació d'hipòtesis sobre com vivien les persones en aquella època i quina relació podem establir amb l'actualitat
- Cerca d'informació i anàlisi de fonts diverses: textuals, visuals, orals, patrimonials, visites o entrevistes.
- Creació de relats històrics amb formats diversos amb suport d'evidències.
- Reconeixement de totes les persones com a agents. Especialment, els infants, com a agents que fan i transformen la història i la societat. [ESS]
- Visibilització de la diversitat de protagonistes històrics, tant individuals com col·lectius.
- Comprensió del passat, present i futur com a processos canviants, condicionats per interessos, normes, decisions i relacions humanes, incorporant punts de vista diversos i identificant imaginaris i estereotips limitadors.
- Connexió entre desigualtats i conflictes del passat i els desafiaments del present.
- Projectió de futurs possibles, en què l'alumnat imagini i proposi accions per avançar cap a una societat més justa i inclusiva. [CÍVICA]
- Identificació de les expressions artístiques com una manera d'expressar-nos i reivindicar, per poder valorar-les i contextualitzar-les.
- Exploració oberta i curiosa de propostes culturals diverses, fomentant la indagació, l'autoconfiança i el pensament propi.
- Interpretació crítica i emocional de manifestacions artístiques i identificació de valors, emocions i intencionalitats.
- Valoració del patrimoni com a construcció col·lectiva, respectant-ne la diversitat, els drets d'autoria i les tasques de conservació.
- Reconeixement de la riquesa cultural de l'entorn i del món, i fomentant el respecte per les diferents formes de representar, sentir i entendre la realitat.

- Identificació d'elements del patrimoni natural i cultural de l'àmbit local i territorial. [ESS]
- Comprensió de la importància del patrimoni i la cultura popular i tradicional com a element clau per a la identitat col·lectiva, la memòria històrica, la conservació de la biodiversitat i l'equilibri ecològic.
- Reconeixement dels problemes socials o socioambientals que posen en risc el patrimoni, i de les iniciatives existents per a la seva protecció. [REPTES]
- Reconeixement dels reptes i possibles futurs associats a aquest problema.
- Implicació en accions concretes i projectes col·laboratius per enfrontar o resoldre el problema en col·laboració amb agents externs. [CÍVICA]

3.3 Alfabetització cívica

- Diferenciació dels conceptes: dret, deure, compromís i responsabilitat. [ESS]
- Reflexió sobre els drets i les responsabilitats que tenim a l'escola, a casa, al poble o a la ciutat i a la societat.
- Valoració dels drets i les responsabilitats que tenim en situacions de conflicte.
- Anàlisi d'un conflicte i dels diferents punts de vista, per buscar solucions dialogades i ètiques, i d'acord amb els compromisos presos.
- Identificació dels costums i tradicions del calendari en l'àmbit personal, comunitari, escolar i global. [LLIÇONS]
- Identificació dels temes i les manifestacions transversals en les diferents tradicions culturals.
- Valoració de les tradicions com a patrimoni immaterial. [LLIÇONS]
- Reflexió sobre les aportacions de les tradicions i el patrimoni immaterial en la vida comunitària i en l'àmbit personal.
- Reflexió sobre els canvis i continuïtats en les tradicions i el patrimoni immaterial. [LLIÇONS]
- Reconeixement de la necessitat de les normes de circulació per garantir la convivència, la seguretat i el benestar.
- Identificació dels tipus diferents de senyals i dels agents a qui van dirigides.
- Reconeixement de les formes bàsiques de seguretat i el seu impacte en la seguretat personal i de la resta d'usuaris.
- Reflexió i posicionament en els debats locals sobre les polítiques de mobilitat.
- Relació entre les necessitats de la ciutadania, els serveis i les administracions que els garanteixen.
- Ubicació dels principals serveis de la localitat o la comarca, i la seva funcionalitat.
- Reconeixement del funcionament del sistema d'impostos, per entendre com ens dotem d'aquests serveis públics de manera comunitària. [ESS]
- Identificació de les principals entitats i administracions locals.
- Reflexió sobre els espais i mecanismes de participació ciutadana. [ESS]

3.4 Consciència ecosocial

- Reflexió sobre les diferències entre els canvis naturals i cíclics i els canvis produïts per les activitats humanes. [REPTES]
- Valoració dels efectes de les principals conseqüències del canvi climàtic per a les espècies que vivim a la Terra.
- Valoració de les propostes de mitigació i adaptació, en funció dels seus efectes ambientals i de la garantia dels drets humans de tota la població. [ESS] [REPTES]
- Participació en projectes i accions orientades a l'activisme climàtic i a la defensa de la justícia ambiental. [CÍVICA]
- Identificació dels humans com una espècie que intervé en el medi a través de la cultura. [REPTES]
- Diferenciació entre la transformació i la degradació dels ecosistemes.
- Valoració dels impactes de diferents activitats econòmiques i infraestructures en el medi natural, en altres espècies i en la societat. [REPTES]
- Anàlisi d'algun conflicte ambiental, proper, per valorar els projectes des de la degradació, la conservació, la protecció o la millora dels ecosistemes i de la vida de la població. [ESS] [REPTES]
- Posicionament en algun conflicte ambiental proper que suposi adoptar hàbits de vida més sostenibles i comprometre's en la defensa de la justícia ambiental. [CÍVICA]
- Identificació dels recursos naturals i les fonts d'energia que utilitzem en el nostre dia a dia. [ENERGIA]
- Valoració de les implicacions i els impactes ambientals i socials dels satisfactors de les nostres necessitats.
- Diferenciació dels recursos i energies renovables dels no renovables. [ESS] [ENERGIA]
- Identificació de canvis que podem fer en el nostre dia a dia per tenir un consum més responsable i sostenible, tant a l'escola com en altres àmbits de la vida.
- Participació en entitats i campanyes per millorar el consum responsable de recursos de la nostra localitat. [REPTES] [CÍVICA]
- Reconeixement del consum com una forma de participació ciutadana a l'hora de potenciar o mitigar estils de vida, models econòmics i impactes socioambientals.
- Comparació dels impactes i implicacions socials i ambientals del consum de productes de proximitat amb els que no ho són, per a la població consumidora i per a la productora.
- Valoració del comerç de proximitat en el teixit social i econòmic, i reflexió sobre els serveis i els vincles que ofereixen.
- Reflexió crítica sobre les campanyes de foment del consumisme i les dinàmiques d'empreses multinacionals, valorant els impactes socials i ambientals que generen.
- Reconeixement dels drets que tenim com a consumidors i dels compromisos que podem assumir com a ciutadanes i ciutadans.